

Kavabata Jaszunari

Tenyérnyi történetek*

Napos part

(1923)

Huszonnegyedik életévem őszen egy tengerparti fogadóban találkoztam egy lánnyal. Első szerelem.

A lány hirtelen felemelte fejét és kimonóujja végével eltakarta arcát. Mikor mozdulatát észrevettem, már tudtam, megint nevetlenül viselkedtem. Zavarba jöttem, tekintetemben megbánás.

– Arcába bámultam, ugye?

– Igen, de... nem azért... – hangja kedves volt, szavaiból szívjóság áradt. Megkönnyebbültem.

– Zavarba hoztam, ugye?

– Nem. Nem zavart, csak... de mondom, semmi baj.

Leeresztette kimonóujját. Arc kifejezése elárulta, ellenére van, hogy engedi magát nézetni. Elfordultam, az óceán felé irányítottam tekintetemet.

Régóta megvan ez a rossz szokásom, hogy szemérmetlenül belebámulok a mellettem ülők képébe. Hányszor elhatároztam, hogy leszoktatom magamat róla – de szenvedtem, ha nem láthattam a körülöttem lévő arcát. Heves önvád marcangolt, valahányszor rajtakaptam magamat. Ez a hajlam kiskoromban rögzülhetett belém, mikor szüleimet, otthonomat elveszítettem és idegenek neveltek. Egész életemben idegenek arcából kellett olvasnom. Ezzel magyaráztam magamnak, hogy ennyire félresikeredtem.

Volt idő, mikor megpróbáltam kideríteni, hogy ez a szenvedély csak azután kerített hatalmába, hogy mások befogadtak, vagy megvolt bennem korábban is, mikor még otthon nevelkedtem. De nem találtam kapaszkodóul semmilyen emléket, ami segített volna.

Nos, amint elfordítottam tekintetemet a lányról, észrevettem egy világos foltot a parti fövényen, amit arany fénnel ragyogott be az őszi verőfény. Ez a napsütötte folt egy réges rég feledésbe merült emléket hívott elő bennem.

Szüleim halála után csaknem tíz évig nagyapámmal éltem vidéki otthonunkban. Nagyapám vak volt. Éveken át ugyanabban a szobában ücsörgött, ugyanazon a helyen, kelet felé fordulva, előtte hosszú szenesláda. Néha dél felé fordította fejét, északnak soha. Mikor fölfedeztem nagyapám rögeszméjét – hogy mindig csak egy irányba néz – borzasztó fontos lett rájönnöm a nyitjára.

Sokszor egészen hosszan ültem szememmel nagyapám arcára tapadva, hogy el ne mulasszam, mikor egyszer csak északra néz. De nagyapám, akár egy elemes baba, minden ötödik percben kizárólag jobbra fordította a fejét, déli irányba. Hátborzongatóan rejtélyesnek tűnt. Délen a táj napsütésben ragyogott, de vajon a világtalanok is világosabbnak érzékelik a déli irányt egy árnyalattal?

Most, hogy a napos partszakaszt néztem, felrémlt előttem az a másik rég elfelejtett napfényes táj.

Gyerekkoromban azért figyeltem nagyapám arcát, hogy el ne szalasszam, mikor északnak fordul. Vak volt, fesztelenül bámulhattam a képébe. Most kezdem megfejtani: ez lehet a magyarázata az emberek iránti érdeklődésemnek. Vagyis ez a rossz szokás jóval azután alakult ki bennem, hogy saját otthonomban laktam. Nem az alaptermészetemből fakadt tehát.

Biztonságérzetet adott, ha kesereghettem illetlen viselkedésem miatt. Ez a fajta

életszemlélet fogékonyabbá tett az öröme – annál is inkább, mert repesett szívemben a vágy, hogy tisztára mossam magamat a lány előtt.

Megint megszólalt:

– Hozzászórtam, csak kicsit szégyellős vagyok...

Szavaiban benne volt az engedély, hogy tekintetemet visszafordíthatom arcára. Azt hitte, hogy nevetlenségéből viselkedtem úgy.

Ránéztem, tekintetem felvidult. Belepirult, és szégyenlős pillantást vetett rám.

– A nappalok meg az éjszakák majd megfakítják arcom üdeségét. Nem lesz mitől tartanom.

Úgy beszélt, akár egy gyerek.

Elmosolyintottam magamat. Éreztem, meghittség lopakodott kapcsolatunkba. Mehetnékem támadt, ki akartam jutni a napsütötte partra, hogy a lány emlékét és nagyapám emlékét megőrizzem magamban.

Fordította Josida Izumi és Pinczés István

Fotográfia

(1924)

Ronda férfi – illetlenség ugyan ilyet mondani, de biztos, hogy a csúnysága miatt lett belőle költő – ez a költő mesélte nekem a következőket:

Utálom a fotográfiát, eszem ágába sincs fényképezkedni. Egyetlen egyszer, négy vagy öt esztendővel ezelőtt eljegyzésünk alkalmából mégis csináltattam pár felvételt. Menyasszonyom végtelenül drága teremtés volt; esélyem sincs, hogy még egy ilyen nőre bukkanok az életben. Csak azok a fényképek maradtak róla emlékül.

Egyszóval, tavaly fotót akart közölni rólam valami folyóirat. Kivágtam az arcmásomat abból a felvételtől, amelyiken menyasszonyommal és húgával hármásban voltunk megörökítve, és elküldtem a lapnak. A minap megint fényképet kért tőlem egy újságíró. Gondolkodóba estem. Végül kettévágtam menyasszonyommal közös fotográfiánkat, és azt adtam oda magamról a riporternek. Lelkére kötöttem, hogy juttassa majd vissza, bár nem hittem, hogy valaha is visszakerül hozzám. Mindegy, nem számít.

Azt mondtam, nem számít, pedig dehogyisnem számít! Szinte földbe gyökerezett a lábam, amikor megláttam magára maradt menyasszonyomat a kép egyik felén. Ez a lány – ugyanaz a lány? Hadd mondjak róla valamit.

Akiről a fotó készült, elragadóan gyönyörű volt. Tizenhét éves és fülig szerelmes. A kezemben tartott képet nézegetve – amin menyasszonyom tőlem elszakítva árválkodott – döbbentem rá, milyen jelentéktelen lányka is volt valójában. Egészen addig ez volt a legcsodálatosabb fénykép, amit életemben láttam... most felriadtam csipkerózsika álmomból. Féltve őrzött kincsem semmivé porladt. Így jártam...

A költő még mélyebbre eresztette a hangját.

Ha a lány rábukkan véletlenül a fényképemre a lapban, biztos, hogy ugyanez az érzés fogja el. Szégyelli majd, hogy szeretni tudott egy ilyen férfit.

Nos, ennyi a történet.

Visszont kíváncsi vagyok: ha megjelenne az újságban az eredeti kép, amin mindketten rajta vagyunk, vajon a lány visszarohanna lélekszakadva hozzám, hogy én kicsoda... férfi vagyok?

Fordította Josida Izumi és Pinczés István

Smink

(1930)

Fürdőszobám ablaka a Janaka Temetkezési Vállalat illemhelyének előterére néz. A két épület közötti keskeny síkátor a ravatalozó szeméttárolója, ide dobják ki a gyászkoszorúkat, kegyeleti csokrokat.

Az őszi rovarok neszezése egyre hangosabban hallatszott a ravatalozó sírkertjéből, jóllehet még csak szeptember közepét írtuk. Karomat feleségem vállára tettem, és hűgával együtt kiveztem az előszobába, hogy valamit mutassak nekik. Éjszaka volt. Ahogy a folyosó végén nyitottam a fürdőszobaajtót, megcsapta orrunkat a krizantém erős illata. Meglepődtek s a mosdókagyló fölött kihajoltak az ablakon. Odakint mintha fehér krizantém virított volna. Vagy húsz koszorú hevert sorjában, temetésről maradtak. Feleségem előrenyúlt, mintha virágot szedne, és hangos csodálkozással jegyezte meg, hány esztendeje nem látott ennyi krizantémet egyszerre.

Fölgújtottam a villanyt. A koszorúkon megcsillant az ezüst csomagolópapír. Azon az éjszakán írás közben többször kimentem a fürdőszobába, s a krizantémszagú levegőbe belebeszippantva azt tapasztaltam, hogy az éjjeli munka fáradtsága oldódik lassan az illatarban. Nappali fényben a fehér virágok még fehérebbeknek látszódtak, ezüstpapírjuk csillogott-villogott. Már épp indultam dolgomra, mikor észrevettem egy kanárit a virágok közt gubbasztani. A tegnapi gyászszertartáson erszthették szabadon, de fáradt volt vagy elfelejtett hazaröpülni a madárkereskedésbe.

Ez kellemes látvány, ám fürdőszobám ablakából azt is végignézhetem, ahogy a temetési csokrok elfonnyadnak. Most is, március elején, mikor ezeket a sorokat írom, már négy-öt napja figyelem, hogy egy harangvirágkoszorú és egy csokor vörösróza szirmainak színe hogyan fakul hervadás közben.

Bárcsak töves virágok lennének!

Tanulmányozom, hogyan viselkednek az embereket a ravatalozó illemhelyén, belátok az ablakon. Rengeteg a fiatal hölgy. Férfit keveset látok betérni, az idős nők meg minél hosszabb ideig tartózkodnak bent, annál kevésbé látszanak nőnek kijövet. A fiatalasszonyok legtöbbször megáll egy pillanatra, aztán kisminkeli magát. Elnézem ezeket a gyászruhás nőket a mosdóban, ahogy púderozzák az arcukat, festik sötét rúzzsal az ajkukat, és a borzongás görcsbe rándítja a gyomromat, mintha hullacsókolgató véres ajkakat látnék. Mindegyik higgadt, összeszedett. Testtartásukban büntudat, mintha magukra zárt ajtó mögött illetlen dolgot művelnének.

Nem vágyom én látni ezeket a szörnyű maszkokat, de ablakaink egész esztendőben átellenben állnak, és korántsem ritkák az ilyen visszataszító incidensek. Ilyenkor mindig sietősen félre nézek. Leveleket fogok szétküldeni azoknak a hölgyeknek, akikkel jóban vagyok, megírom nekik, hogy ki ne menjenek a Janaka Temetkezési Vállalat ravatalozójának mellékhelyiségébe, ha egyszer gyászszertartáson vesznek részt – nem szeretném őket is ilyen boszorkányoknak látni.

Viszont a minap egy tizenhét-tizennyolc éveske lányt vettem észre az illemhely ablakán keresztül, fehér zsebkendővel szárogatta arcát. Hiába törölgette szemét, újra és újra teleszőkött könnyel. Válla meg-megrándult, ahogy zokogott. Végül bánatsújtottan nekidőlt hátával a falnak. Átengedte magát a sírásnak, ereje se volt arcát szárazra törölni.

Ő volt az egyedüli, aki nem azért ment be, hogy titokban sminkeljen. Ő azért bújt el, hogy kisérhassa magát.

Ellenérzéseimtől, ami az ablakban látottak miatt ébredt bennem, ez a leány hófehérre mosta a nőket. Ám váratlanul zsebtükröt kapott elő, röviden belemosolygott és sietősen elhagyta a helyiséget. Úgy meglepődtem, mintha hideg vízzel öntöttek volna nyakom. Szinte felkiáltottam.

Rejtélyes mosoly volt.

Fordította Josida Izumi és Pinczés István

Különös eset a halott arccal (1929)

– Gyere és lásd! Mivé lett! Jaj, mennyire akart még találkozni veled!
A férfi anyósából ömlött a szó, míg sietősen a szobába vezette. A felesége ágya mellett állók mind egyszerre fordultak feléje.
– Tessék, nézd csak meg!
Beszéd közben az anyós már nyúlt, hogy felhajtsa felesége arcán a szemfedőt. A férfi hirtelen megszólalt, szinte akaratlanul.
– Egy pillanat. Láthatnám egyedül? Magamra hagynának?
Szavai együttérzést váltottak ki felesége rokonságából. Halkan távoztak, a tolóajtót behúzták maguk mögött.
Felemelte a fehér szemfedőt.
Felesége élettelen vonásain fájdalmas kifejezés feszült. Az arca beesett, ajkai közül kivigyorgott fénytelen fogsora. Szempillájának fonnyadt bőre a szemgolyóra tapadt. A nyilvánvalóan szűnni nem akaró szenvedés homlokára dermesztette a fájdalmat.
A férfi mozdulatlanul ült egy percig, mereven nézett le erre az undort keltő halotti arcra. Aztán ráhelyezte reszkető kezét felesége szájára és megpróbálta ujjával becsukni az ajkakat. Összenyomta a szájszéleket, de mikor elengedte, megint szétnyíltak. Megint összecsukta az asszony ajkait. Megint lefittyedtek. Újra és újra becsukta, de az eredmény mindössze az lett, hogy a felesége szája körüli merev vonások ellazultak.
Ujjbegyeiben növekvő szenvedély bizsergett. Dörzsölni kezdte felesége homlokát, hogy szétsimogassa róla a kétségbeesett aggodás látható nyomait. Tenyere lassan átmelegedett.
Ismét mozdulatlanul ült, mereven nézett le az új arcra.
A felesége anyja és húga léptek be.
– Fáradt lehetsz a hosszú vonatozástól. Ebédelj meg, pihenj le... Jaj!
Hirtelen könnycsepp gördült végig az anya arcán.
– Félelmetes az emberi lélek. Nem tudott addig teljesen meghalni, amíg te meg nem érkeztél. Milyen furcsa! Annyi kellett hozzá, hogy egy pillantást vessél rá, s rögtön megnyugodott az arca. Jól van. Most már ő is jól van.
A feleség húga – gyönyörű szemében földöntúli tisztaság – belenézett a férfi örület homályosította szemébe. És kirobbant belőle a sírás.

Fordította Josida Izumi és Pinczés István

Halotti maszk (1932)

A férfi nem tudta, hány szeretője volt a nőnek öelőtte. Az nyilvánvaló, hogy ő az utolsó neki, mert a nő már haldoklott.
– Ha előre tudom, hogy ilyen hamar meghalok, jobban jártam volna, ha annakidején megölnek – mosolygott derűsen. Ahogy a karjában tartotta a nőt, olyan volt a tekintete, mintha most is az a sok-sok férfi járna az eszében, akikkel viszonya volt.
A vég közeledtén sem tudta felejteni sem saját szépségét, sem szerelmeit. Maga sem vette észre, de ettől olyan megbántott kinézete támadt.
– Minden férfi meg akart ölni. Egyik sem vallotta be, de lelkük mélyén azt akarták.
Karjában tartotta a haldoklót, nem kínoztta féltékenység, hiszen nem egy másik férfi miatt veszíti el szerelmét – még szerencsésnek is érezte magát, összehasonlítva a korábbi szeretőkkel, akiket gyötört a tudat, hogy csak akkor birtokolhatják a nő szívét végérvényesen, ha megölik.

Belefáradt a gondoskodásba. A nő az érzéki szerelmet hajszolta egész életében. Betegsége idején is csak akkor aludt nyugodtan, ha nyaka körül vagy mellén ölelő férfikezet érzett.

Állapota egyre romlott.

– Simogasd a lábamat. Nem bírom elviselni, ha a lábam ennyire el van hanyagolva.

A lába idegen volt, mintha a halál a lábujjaiból akart volna egyre fentebb lopakodni. A férfi az ágy végében ült, szorosan tenyerébe vette a nő lábfejét. Hideg volt, mint a halál. Váratlanul furcsa remegés állt a kezébe. Az apró lábacskaiban az egész életakaró nőt megérezte. A hideg lábak dédelgetése ugyanazt az örömet ébresztette tenyerében, mint mikor a nő nedves meleg talpát simogatta. Elszégyellte magát a felismeréstől, hogy beszenyezi a halál szentségét. Megfordult ugyan a fejében, hogy a lábsimogatás kérése újabb csábítási fortély, de a leépülő nőiesség láttán elriadt belőle a szándék.

– Arra gondolsz, hogy szerelmünkben hiányzik valami, mert nem kell többé féltékenynek lenned. Ha meghaltam, megjelenik majd benned a féltékenység. Meglásd, valahonnan feltámad.

Ezt mondta, és még egy utolsót lélegzett.

Úgy történt, ahogy jósolta.

Az új színház egyik színésze eljött, hogy a virrasztásra kisminkelje a halott asszony arcát, és szinte feltámasztotta azt a friss, élettől duzzadó szépséget, aki akkor volt, amikor a férfiba beleszeretett.

Később érkezett egy szobrász, hogy gipszből kiöntse az arcmását. Viszont a smink, amit a színész készített olyan élővé varázsolta az arcot, hogy az embernek az az érzése támadt, a szobrász visszasimogatja az asszonyt a halálba, mert féltékeny lett a színészre. A szobrász persze azért készítette a halotti maszkot, hogy a nő arca megmaradjon emlékül az utókornak.

Látva, hogy a nőt körülvevő örök szerelmi csatározás a halállal sem ért véget, a férfi rádöbben: semmit nem érő látszatdiadal az is, hogy a nő az ő karjaiban lehelte ki lelkét. Ezen morfondírozott útban a szobrászműhely felé.

A halotti maszk nőre is, férfira is emlékeztette. Fiatal lányt is és idős asszonyt is ábrázolt egyszerűen. A férfi hangján hallatszott, hogy a lelkesedés tüze lelohadt benne.

– Ez ő is, meg nem is. Sőt, azt sem lehet megállapítani, hogy férfiról vagy nőről készült.

– Nem bizony – mondta a szobrász komor arccal –, ha nem tudjuk, kiről készült a halotti maszk, szemre nemigen lehet megállapítani az illető nemét. Még a markáns ábrázatúak halotti maszkja, például a Beethovené is, minél tovább nézi az ember, annál inkább női arc benyomását kelti. De ezt én eleve női maszknak szántam, hiszen nem létezett nála nőiesebb nő. Ám a halált, ahogyan eddig senkinek, neki se sikerült legyőzni. A halállal a nemek közti különbség is elmosódik.

– Egész életében a női lét gyönyörűségeinek tragikus drámáját élte. A legeslegutolsó pillanatig nő volt, túlságosan is az.

Levegőbe nyúló kezével mintha eltűnő szellemalakot simítana végig.

– Most, hogy az ő tragédiája mindörökre véget ért, mi ketten is kezet foghatunk – itt, a halotti maszk előtt, melyen soha el nem válik a férfitől a nő.

Fordította Josida Izumi és Pinczés István

*Kavabata Jaszunari: Tenohira no sószecu. Shincho-sha, Tokyo, 1971 (1964). Napos part – 24. old., Fotográfia – 50. old., Smink – 383. old., Különös eset a halott arccal – 63. old., Halotti maszk – 393. old. Válogatta Josida Izumi. Japán eredetiből fordította Josida Izumi és Pinczés István.